

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Theologia Moralis

Antehac ex probatis Auctoribus breviter concinnata

Busenbaum, Hermann

Coloniæ Agrippinæ, 1707

Q. 41. Quibus argumentis probetur licitum esse, sequi opinionem
probabilem relictâ probabiliore.

urn:nbn:de:hbz:466:1-42634

probabile, quòd nihilo-minus amet filium laden-
tem. Suppositis dictis fit,

Q. 41. *Quibus argumentis probetur licitum esse
sequi opinionem probabilem relictà probabiliore.* R. 268
seqq.

§. I. Auctoritate SS. Canonum & Pontificum :
nam Cap., *Ego solis*, dist. 9. expressè dicitur ex S.
Aug., rationes probabiles sufficere ad regulandum
iudicium prudens; Cap., *sicut quadam*, dist. 14. ex
S. Leone dicitur, *In his, quæ vel dubia fuerint vel
obscura, id uoverimus sequendum, quod nec praece-
ptis Evangelicis contrarium, nec decretis SS. PP.
inueniatur aduersum*; ex quo textu hanc sententi-
am probat S. Anton. apud *Ess.* in app a. 159., similiter
Inn. III. cap. *Inquisitioni* de sent. excom., de con-
iuge credente matrimonium esse invalidum, ait,
*Cum conscientia pulsat animum ex credulitate pro-
babili & discreta, quamvis non euidenti, reddere
potest sed petere non potest debitum*: Cur autem pe-
tere non possit, putat *Arr.* esse ob hanc ipsam pro-
hibitionem Ecclesiæ; *Sanch.* & alii putant etiam
posse petere, si bonâ fide contraxerit, potestque vi-
deri de matr. l. 3. d. 41. à n. 45 & totâ d. 44. Item
Ess. a. 179. Plures etiam Pontifices processisse se-
cundum opinionem sibi visam minùs probabilem,
ostendit *Carden.* in 1. crisi d. 15. c. 2. a. 7., sufficit,
quod testatur *D. Sot.* in 4. dist. 27. q. 1. a. 4, nem-
pe *Adrianum VI.* propter unius *Cajetani* auctori-
tatem & contra propriam opinionem dispensasse in
matrimonio rato.

§. II. Communi consensu DD., nam ex omni
etate, statu, conditione afferri possent pro hac sen-
tentia Auctores typo editi plures quam 160. teste
Arfd. T. 2 p. 2. tr. 1. c. 1. princi. 17. & c. 2., *Teril.*
hìc q. 22. citat eorum 200. plerosque à se inspectos:

Gob. in *Clyp.* n. 5. addit alios 25. à *Teril.* non vi-
sibiles: plures alios addit *Moya de op. prob. q. 6. §. 2. &*
3., libet aliquos designare:

Cardinales vel Episcopi, qui hanc sententiam te-
nent, sunt, *Alb. M. S. Anton. Palud. Panorm.*
Alv. B. Med. Ledes. Zerol. Mald. Bonac. Barbos.
Caram. Tolet. Lugo: apud *Deschamps* in q. facti c. 3.

Thomistæ, inter quos Dominicani plurimi, *Ang.*
Viguer. Med. Lop. Vich. Mercad. Nazar Bann.
Nugn. Martin. P. Ledes. Candid. Ildeph. Blanchis,
Hacquetus apud *Desch.* c. 5. & *ill.* t. 1. d. 1. a. 6. §. 6.
Accedunt *I. à S. Th. Tapia. Gravina, Navarrete*
&c. Hinc ait *Desch.* Thomistæ recentiores tam ad-
mirabili consensu patrocinium suscepisse hujus sen-
tentia, ut ex iis, qui post *B. Medinam* de hac con-
troversia scripserunt, nullum viderit, qui vel in spe-
ciem tenuerit contrarium: hinc *Gallego* apud *Ess.*
a. 2. §. 6. ait, hæc secunda sententia communior est
inter Thomistæ: *Salon.* anno 1592. editus dicit
multos ac gravissimos Theologos ita sentire, ac ma-
ximè ex discipulis *S. Thoma*, uti fatetur *Gonz.* in
introd. n. 3.

Ex Augustinianis, *Salon* jam relatus, *Arragon.*
Beja, B. Pontius apud *Desch.* c. 6.

Ex Carmelitis, *Corneio, Lezan. Urb. ab Ascens.*
apud *Desch.* *ibid.* Accedunt *Salmant.* in *I. 2. tr. II. d.*
7. dub. 2. §. 4. Gabriel à S. Vincentio de remed.
ignor. d. 12. dub. 27. n. 251.

Ex Benedictinis, *Sairus* apud *Desch.* *ibid.* Item
Reding. hic q. 9. a. 4. contr. 5.

Ex Carthusianis, *Rossell.*

Ex Cisterciensibus, *Lorca, P. à S. Joseph, Malletus*
apud *Desch.* *ibid.*

Ex Franciscanis, *Pelb. Villal. Port. J. Pontius,*
P. Marchant. Hanz. Coriol. Cassens. Gesvâld. Ragg.
apud

apud *Desch.* ibid. Accedunt *Bass.* in floribus V. *Con-*
scientia n. 9. *Bordonns* in propugn. op. prob. c. 6.
Bosco in Th. Sacram. T. 4. d. 2. f. 8. concl. 5. *Sporer*
 de Consc. à n. 41.

Ex Clericis Regularibus, *Leander à S. Sacram.*,
H. Garcias, Aversa, Diana, Pasq. Vidald. Lanfr.
Boss. Homob. Spinol. Morin. Meroll. Guazz. Ioseph.
de Ianuario apud *Desch.* ibid. Item *Delbene* de
 Immun. Eccl. c. 10. d. 4. n. 20. Accedunt maximo
 numero DD. sæculares præstantissimi, Ex Italia, *Pe-*
sant. Carbo, Zechus, apud *Desch.* c. 7. Ex Hispania
Nav. uterque, *J. Med Montes. J. Sanch. La Rua,*
Ochag. Trullen. Roccaf. Guttier. Solorz. Machad.
 apud *Desch.* ibid. Ex Gallia, *Gammach. Duval.*
Ifamb. Bail apud *Desch.* ibid. Accedit *Dumerz* apud
Daniel Epist. 3. Ex Belgio, *VViggers, Mercer,*
Mauden, Sylvius, Gauger. Hallus apud *Desch.* ibid.,
 qui horum, uti & præcedentium omnium à se cita-
 torum locos, verba & encomia accuratissimè refert.
 Ad Belgas accedit *Manigart* p. 2. c. 6. §. 5. Item Au-
 ctiores ferè omnes è Societate J E S U, quorum præ-
 cipuos referunt *Desch.* c. 8. & *Esp.* a. 233. qui a. 232.
 ait, quòd ad Auctores attinet, certos & agentes hac
 de re in propriis terminis, singulis Theologis partis
 contrariæ respondet decas, ut minimum, Theologo-
 rum pro parte nostra, idque juxta supputationem
 ipsorum adversariorum: *Teril.* in Reg. q. 38. n. 33.
 dicit, pro hac sententia esse 40. ubi pro opposita unus:
 hinc etiam *Valent.* jam ab anno 1593. vocat com-
 munem, similiter *Suar.*, item *P. Nav.* anno 1597.
 vocat communiorem: *Gonz.* ipse n. 5. fatetur ab eo
 tempore usque ad annum 1656. traxisse omnes ferè
 Theologos in sui assensum, & jam dixerat n. 1. nul-
 lam fortasse opinionem esse, quæ plures cursu non
 longo temporis sectatores & defensores habuerit.

Denique *Opstradi* licet juratus hostis probabilitatum in diff. pag. 13. ait, *nihil per multos annos communius probabilitatum doctrina... communis ergo & universalis per Ecclesiam erat probabilitatis doctrina.*

270 *Respondet 1. Contens.* nihil ad rem facere multitudinem Auctorum, quia *argumentum pessimi turba est*, inquit, *Seneca* de Beata vita c. I. Addit *Elizabeth. 1. 7. q. II. § 2.* plures ex eis, qui libros edunt, verè Theologos non esse, & multos scientiæ morali prorsus impares esse, qui vel in Logicam scribere non audent, se autem Theologiæ Moralis Doctores constituunt, quorum proinde numerus nihil ponat in esse. *Contrà est 1. S. Aug.* de quant. anim. c. 7. ait, *utilissimum maxima multitudini, excellentissima auctoritati cedere, & secundùm hoc agere vitam.* Putant etiam omnes sapientes satis consuli prudentiæ, si quis sequatur communem sensum, est enim incredibile tot viros præstantissimos errare: hinc etiam in utroque jure, uti refert *Teril.* q. 2. n. 181., dicitur, ubi diversæ sententiæ proferruntur, potius vincit numerus Doctorum, vel si numerus æqualis fit, ejus partis præcedat auctoritas, in qua excellentis ingenii vir *Papinianus* eminet, qui ut singulos vincit, ita cedit duobus: unde *Ess.* a. 230. rectè dicit certum esse, quòd numerus & qualitas Auctorum maximi facienda sit, præcipuè in hac abstrusa & universalissima quæstione: neque id negare potuit *Gonz.*, nam diff. 5. n. 30. ait, qui contra communem censet quid illicitum, potest deponere opinionem hoc modo, *scientia mea & ingenium meum nequeunt comparari cum scientia & ingenio tot DD, credibilis est falli unum minus doctum, quàm tot sapientes, qui conveniunt in aliqua assertione: id potest ipse sibi applicare in hac quæstione.*

quæstione. 2. Nemo prudens contemnit Auctores
omni exceptione majores, uti constat ex jam dictis,
& ratio est, quia præsumi debent duci gravibus
motivis, hinc etiam Adversarii conantur ad suas par-
tes trahere Auctores, etiam nolentes. Quod dicit
Seneca, verum est de popularibus factiosis, qui re
non examinata feruntur, quod rapit passio, impetus
aut seditiosorum exemplum. 3. Auctores benignæ
sententiæ sunt verè Theologi, Elizaldæ suppare,
nec præsumi debet Deum in materia morum tam un-
iversaliter & necessaria permisisse tamdiu errare tot
viros sapientissimos & probissimos. Rectè *S. Aug.*
Epist. II9. *Ecclesia Dei multa tolerat, & tamen
qua contra fidem sunt vel bonam vitam, nec appro-
bat, nec tacet, nec facit: videri potest Terillus q. 45.*

Resp. 2. Eliz. 1. 6. q. 6. §. 7., per nullam mul-
titudinem DD. privatorum posse fideles reddi secu-
ros de suo non peccato, sed tantum per veritatem &
conformitatem cum lege Dei. *Contra est I.* Nam si
hoc valet, ergo nec securus es sequendo probabilio-
rem vel probabilissimam, si fortè falsa sit. 2. Ubi
veritas certò comperiri non potest, pro qua parte est
multitudo DD, prudenter præsumitur pro ea esse
veritas, consequenter pro qua parte est major mul-
tudo DD, prudentius præsumitur pro ea esse veri-
tas, ergo cum pro sententia benigna sint notoriè plu-
res gravioresque DD, prudentius præsumimus hanc
esse veram: hinc fit,

§. III. Non constat nobis certò de illa lege, quæ
prohibeat sequi probabiles, & obliget ad sequendas
semper probabiliores opiniones, ergo prudenter ju-
dicamus talem legem non dari, in dubio enim, an
sit lex an non sit, standum est pro libertate nostra,
quia hæc est in possessione, hoc enim axioma, *melior
est conditio possidentis*, valet etiam extra materiam

justitiæ, uti dicitur à n. 495., Hinc rectè *Laëtant. l. 3. Instit. c. 27. Stultissimi est hominis præceptis eorum velle parere, quæ utrum vera an falsa sint, dubitatur, & ideo nemo parat, quia nemo ad incertum vult laborare, & ideo etiam cap. cum in jure, 31. de off. & pot. jud. deleg. dicitur, nisi de mandato certus exstiteris, exequi non cogaris, quod mandatur. Conf. 1. nam si lex illa daretur, esset lex naturæ & quidem generalissima, ergo non deberet latere plerosque homines, qui bonâ fide judicant eam non dari, maxime cum multi ex adversariis dicant in jure naturæ non dari ignorantiam invincibilem, esset autem summè temerarium velle omnes eos, qui defendunt vel docent sententiam benignam, damnare erroris culpabilis & tantæ malitiæ, ergo. Conf. 2. nam non inventio legis post sincerum examen tot Doctorum per ita longum tempus, est manifestum signum, quòd talis lex non existat, uti ex principiis *Eliz* rectè ostendit *Teril. q. 53.* & dicemus à n. 718. Conf. 3. directè contra *Eliz*, nam secundum ipsum, si motiva pro & contra legem sint æqualia, tum se utrimque elidunt, sæpe autem fit, ut quando operandum est, motiva pro & contra legem sint æquè probabilia, ergo erit, ac si tum nulla essent motiva pro lege prohibente operari secundum minùs probabilem, ergo licebit secundum hanc operari.*

273

Respondent, falsum esse, quòd sola præcisè incertitudo legis sufficiat ad negandam illius obligationem, uti fatetur ipse *Carden. in 1. crisi d. 60.*, nam imprimis ex illa incertitudine oriri potest dubium præcticum, cum quo non est licitum operari: deinde quamvis lex sæpe sit incerta, tamen censei debet esse in possessione, adeoque obligare; sic enim si quis sciat se commisisse furtum, & dubiter, an sit confessus, lex confitendi hoc furtum est incerta, attamen
quia

quia lex confitendi omne mortale est in possessione, etiam possidet lex confitendi hoc furtum, licet forte antehac sit confessus. *Contra* est 1. si oriatur dubium practicum, hoc deponi potest per rationem probabilem de non existentia legis, vel saltem per motiva reflexa, uti n. 307. dicitur 2. absolute contra legem incertam sufficit ratio probabilis, ex qua aliquis prudenter iudicet, se illi satisfecisse, uti probabitur à n. 599., hinc quamvis generalis lex confitendi omne mortale commissum, sit prior, & in certa possessione contra libertatem non confitendi, tamen si probabile sit te esse confessum hoc furtum, lex confitendi hoc furtum non est nec unquam fuit respectu tui in certa, sed tantum in incerta & dubia possessione, ideoque potius possidet tua libertas contra eam legem incertam, eò quòd non sit tibi sufficienter applicata, uti dicitur n. 274., quod *Conf.*, nam si sit probabile te esse confessum, est probabile te satisfecisse legi, ergo non est certum, quòd ei non satisfeceris, ergo lex iterum confitendi non est certa, ergo ad summum erit probabilis, sed & tua libertas est probabilis, quia probabile est te esse confessum, ubi autem directe probabile est esse legem, & directe probabile non esse legem, reflexè certum est, non dari obligationem legis defectu sufficientis promulgationis vel applicationis illius, uti jam dicitur, ergo. Vide dicenda à n. 495.

Camargo p. 1. l. 1. cont. 9. à n. 104. *Contra* rationem illam sic insurgit: Possessio libertatis est dominium, quod homo habet ad ponendas actiones suas, sed hoc dominium non potest prævalere contra Deum, quia Deus necessariò habet dominium altius respectu earundem actionum, cui non potest prævalere ullum dominium hominis, ergo in homine non potest esse possessio libertatis contra Deum.

R. 1. Idem argumentum valet in casu etiam maioris

joris

joris probabilitatis contra legem Dei; item in materia justitiæ, si ideo, quia possideo, me excusem à divina & naturali lege restituendi, quod probabiliter aut etiam probabilius est alienum. R. 2. hoc dominium & hæc possessio libertatis non potest dari contra Deum, si non possit prudenter judicari, quòd hæc actio permittatur à Deo, c, si hoc possit prudenter judicari, n, quia dominium à Deo concessum ad ponendas actiones est nobis certum, nec impeditur, quamdiu prudenter judicamus Deum actionem talem permittere & non restringere libertatem nostram.

Instat à n. 109. Illa permissio Dei, ut homo in tali circumstantia agat, est dubia, ergo non potest resultare in homine nisi jus dubium tum agendi, atqui agere cum dubio, an sit jus agendi, est peccatum, ergo. R. 1. Idem valere in casu majoris probabilitatis contra legem; item in materia justitiæ. R. 2. n, ant., nam positivè & prudentissimè judicatur dari, ob rationes datas & dandas, præcipuè n. 339., ergo non est jus dubium, sed saltem verissimè probabile.

274

§. IV. Quamvis fortè existeret lex prohibens sequi probabilia, tamen videtur evidens, non esse factis promulgatam, ergo nos non obligat. Conseq. patet, nam secundùm S. Th. 1. 2. q. 90. a. 4. *ad hoc, ut lex virtutem obligandi obtineat, quod est proprium legis, oportet quòd applicetur hominibus, qui secundùm eam regulari debent, talis autem applicatio fit per hoc, quòd in eorum notitiam deducitur ex ipsa promulgatione, unde promulgatio ipsa necessaria est ad hoc, ut lex habeat suam virtutem: hinc Gratianus in Cap., In istis, dist. 4. ait, leges instituuntur, cum promulgantur. Antecedens verò probatur, promulgatio sufficiens, est externa publicatio, per quam existentia legis fit subdito certa &*

manis

manifesta, in dubio enim, an detur lex necne, possidet contra eam libertas, atqui evidens est talem publicationem externam legis prohibentis sequi probabilia non dari, ergo. *Prob. min.*, quando prudenter dubitatur de existentia talis publicationis, imò quando hæc publicatio probabiliter negatur, tum evidens est non dari talem publicationem, atqui prudenter dubitatur, imò probabiliter negatur publicatio talis legis, ergo. *Prob. min.* prudenter dubitatur, an existat talis lex prohibens, & probabile est non existere, certum enim est ex dictis n. 269. plurimos negare, & certum est eam sententiam negantem esse probabilem, ergo existentia publicationis illius etiam non potest dici esse certa & manifesta. *Conf.* nam plures sunt, qui affirmant dari legem permittentem sequi probabilia, & reipsa probabilius est id licere, uti dicitur à n. 298., ergo hæc lex permittens est magis promulgata, quam opposita prohibens, maximè in sententia adversariorum, qui dicunt motiva probabilia elidi per probabiliora: nos itaque sic concludimus, si lex prohibens fuisset lata & sufficienter promulgata, utique veritas talis legis innotuisset post tantam inquisitionem, sed non innotuit illa veritas, ergo talis lex vel non est lata vel non est sufficienter promulgata: videri potest *Teril. q. 53.*

Respondent 1. Eliz. 1. 7 q. 4. §. ult. & Gonz. 275
 d. 6. n. 37. argumentum illud ad summum habere locum in lege humana, nam legislator humanus potest legem concepisse & postea mutato consilio nolle promulgare, sicque tacite revocat: at implicat Deum legem concipere, quin habeat voluntatem efficacem eam promulgandi, alioqui frustra concepisset: hæc autem lex sequendi probabiliora est Divina, imò naturalis, ergo implicat eam non esse sufficienter

cienter promulgatam. *Contra* est 1. nam lex naturalis, cum sit à natura insita, multò magis innotesceret, si daretur, ergo cum non innotescat, vel non datur vel non est satis promulgata; & idem est de lege Divina positiva. 2. Quamvis implicet legem Dei non esse promulgatam aliquibus saltem aut aliquando, tamen non ideo debet esse promulgata omnibus & semper, nam operans secundum probabiliorem & minùs tutam sæpe operatur contra legem Dei, vel etiam naturæ, & tamen non peccat, quia lex hinc & nunc non est illi sufficienter applicata; idem est, si revelatio Dei non sit mihi sufficienter proposita, datur enim tum lex Divina & naturalis credendi Deo, attamen me hinc & nunc non obligat; similiter hinc, si enim daretur talis lex Dei vel naturæ prohibens sequi tantùm probabilia, satis esset promulgationem ejus aliquibus esse satis notam, aut saltem aliquando esse notificandam per Ecclesiam, nobis autem, qui habemus gravissima argumenta contra illius existentiam, non est notificata, & inde inferimus non dari hinc & nunc obligationem talis legis.

276 *Resp.* 2. *Camargo* contr. 6. à n. 38. Leges divinas & naturales non indigere promulgatione. *Contra* est, voca, ut voles; saltem indigent sufficiente notiã & applicatione quoad nos, divina quidem lex per prædicationem vel revelationem, naturalis autem partim remotè per ipsam naturam rationalem productam, in qua relucet; partim proximè per dictamina rationis, quæ indicant, quid naturam rationalem quæ talem deceat aut dedecet; non habemus autem vel revelationem vel talia dictamina de sequendis semper probabilioribus, ergo.

277 *Resp.* 3. Leges naturales & divinas esse æternas, adeoque priores liberrate creatâ, & consequenter
contra

contra hanc possidere, ergo in dubio an existant necne, standum erit pro illis contra libertatem, maxime cum sint favorabiles, utpote utiles, & favorabilia sint amplianda. *Contra* est, lex naturalis, prout est in Deo, non habet proximè rationem legis, nisi compleatur per legem naturalem, prout in creatura, hanc autem ita definit S. Th. in suppl. q. 65. a. 1. O. *Lex naturalis nihil aliud est, quàm conceptio homini naturaliter indita, quâ dirigitur ad convenienter agendum in actionibus propriis*: Ex his evidens est legem naturalem non habere completam rationem legis, & consequenter non posse possidere, priusquam supponatur ex parte creaturæ sufficiens dictamen vel cognitio conformitatis aut difformitatis cum natura rationali quâ tali: similiter licet demus legem positivam, prout in Deo est, esse simpliciter ab æterno, attamen non possidet respectu singulorum, nisi apud singulos sit cognita, quod fateri debent Adversarii, nam si probabilius sit legem naturalem aut divinam non existere, lex illa non possidet, nec ita obligat, ut contraveniens peccet formaliter, ergo: si vis, sic distingue: lex æterna, si sit certa, est prior & possidet contra libertatem, c, si sit incerta, n, cum enim tota ejus essentia & omnia prædicata sint dubia, etiam dubia est ejus prioritas & possessio, ergo libertas de jure non potest de sua certa possessione. Quod additur de favore legum illarum, manifestè retorquetur, nam si lex naturalis vel divina in dubio positivo amplianda est tanquam favorabilis, ergo etiam obligat in casu opinionis probabilioris de non existentia talis legis: unde sicuti ipsi dicunt sufficere, quòd sit probabilius non dari, sic nos dicimus sufficere, quòd sit probabile, vel ostendant, ubi aut Deus aliter statuerit aut Ecclesia aliter declararit, quamvis enim Auctor naturæ potuerit arctare libertatem

tatem

tatem creatam ad obtemperandum legi in casu, in quo probabilius, aut etiam tantum probabiliter iudicatur existere, tamen non est fundamentum dicendi, quod ita arctaverit.

278 *Resp. 4.* Ut lex naturalis vel Divina obliget, non esse opus, ut saltem communitati promulgetur, alioquin qui per revelationem vel per scientiam privatam sciret dari legem de sequenda probabiliore, posset se excusare per aliorum ignorantiam, allegando defectum sufficientis apud omnes promulgationis, ergo satis est esse notam aliquibus, *Contrà* est, nam licet satis sit esse notam aliquibus, ut hi aliquibus est nota, obligentur, non tamen ut obligemur nos & omnes alii, qui saltem probabilissimè negant existentiam talis legis, nec agnoscere possunt esse factis promulgatam ulli homini.

279 *Resp. 5.* Si talis lex non foret nobis sufficienter promulgata, ergo agere contra illam nequidem esset transgressio materialis, ita *Eliz. 1. 3. q. 8. & Auctor Syn. n. 114.* *Contrà* est, si reipsa non existat talis lex, uti non existere dicimus, agere contra, nequidem materialis est transgressio; si autem existat lex talis, cujus nobis desit sufficiens promulgatio vel applicatio, agere contra illam erit transgressio materialis legis, in primis prout existentis in mente Legislatoris, deinde etiam prout satis promulgatæ, aliquibus saltem, v. g. Adamo, B. Virgini, aut fortè etiam quibusdam ex Adversariis, hoc enim ipsi debent omnes dicere in casu ignorantie invincibilis cujuscumque legis.

280 *Resp. 6.* Quando probabilius est dari legem, etiam probabilius esse, quod detur sufficiens ejus promulgatio, adeoque legem tum esse sufficienter promulgatam. *Conf. 1.* quia hoc ipso, quod adsint rationes firmiores, quibus probatur legem esse & ob-

ligare

ligare, communis sensus & recta ratio dicit esse ob-
servandam, ergo. Ita *Gonz.* n. 32. *Conf.* 2. nam il-
le servus est reprehensibilis, qui nihil vult facere, nisi
quod certò scit esse à suo domino præceptum. *Con-
trà* est 1. Ut lex me proximè obliget, debet vel esse
mihi moraliter certum, quòd lex existat, vel non
esse probabile, quòd non existat, alioquin est certa
possessio libertatis contra legem; atqui licèt proba-
bilius sit legem ejusque promulgationem existere,
non ideo mihi moraliter certum est legem existere,
sed manet mihi probabile, quòd non existat, uti sup-
ponitur, ergo. 2. Falsum est, quòd probabilius
sit dari legem obligantem ad probabiliora, sententia
enim negans est saltem probabilior, uti dicitur à n.
298., ergo non datur sufficiens promulgatio legis
obligantis ad sequenda probabiliora: & sic patet ad
Conf. 1. *Ad 2. R.* laudabile esse facere illa, quæ sunt
etiam consilii & quæ putamus esse Deo gratiora vel
in se tutiora, sed negamus obligationem; unde sicuti
servus imprudenter sibi fingeret obligationem ad om-
nia, de quibus dubitat, an à domino sint præcepta,
attamen bene facit, si agat, quæ putat domino magis
placere, ita & nos. Vide dicenda n. 475. & 510.

Resp. 7 Si requiratur talis promulgatio, frustra
erit omnis Theologia moralis, nam certum erit, ubi
erunt utrimque probabilis motiva, certò deesse suf-
ficientem promulgationem legis adversantis liberta-
ti, ideoque certò licere partem benignam, ita *Gonz.*
d. 3. à n. 103. *Contrà* est, necesse est scire, an dentur
motiva probabilis necne, an hæc motiva sint vel non
sint certò probabilis, quod non facile rescitur, uti di-
ctum à n. 150., nec resciri potest nisi per Theolo-
giam moralem, inquirendo in veritatem & confe-
rendo utriusque motiva: quòd si reperero incertam
esse veritatem & certam esse probabilitatem opinio-
nis

nis directæ faventis libertati , tum prius potero reflexè judicare promulgationem legis adversantis libertati non esse certam , adeoque certò esse legem permittentem operari oppositum: videri potest *Terribil.* q. 18., qui q. 43. affert confutationes plures eorum, quæ hîc respondent Adversarii.

282

§. V. Qui operatur contra legem ex ignorantia invincibili legis, non peccat, uti certum est ex dicendis à n. 735., sed qui operatur secundum opinionem probabilem, si erret, operatur contra legem ex ignorantia invincibili legis, ergo non peccat. *min. prob.* , ipse re sufficienter examinâtâ , bonâ fide judicat non esse obligationem , & quamvis conetur, tamen non potest eam agnoscere, vel veritatem invenire, uti supponitur, ergo si erret, invincibiliter errat.

283

Respondet 1. Vendrachius, Deum rogandum esse, qui suggeret, quid à parte rei verum sit. *Contra* est, orarunt SS. *Hieron. & August.*, SS. *Th. Antonin. & Bonav.*, nec tamen semper attigerunt verum, cum sæpe teneant contradictoriè opposita, quorum unum certò est falsum, uti ostendemus n. 719. 722. 729. *Camargo* p. I. l. I. cont. 9. insinuat recurrendum esse ad iudicium Ecclesiæ, sicuti *Deuter.* 17. jubebantur Judæi in dubiis recurrere ad Sacerdotes. *Sed* responsum dat ipse sibi à n. 73., neque efficaciter oppugnat; quis enim dicat pro singulis dubiis scribendum esse ad Papam? hic certè nos remitteret ad scholas & Doctores, donec ipsi libeat de aliqua propositione sententiam ferre: & notum est nostram sententiam benignam sæpius esse denunciataam S. Sedi, quæ tamen hætenus non declaravit esse falsam; si autem declaret, abjurabimus.

284

Resp. 2. Gonz. d. 6. n. 8. & d. II. c. 2., sic operantem posse proximè & quidem ex motivis probabili-

bilioribus judicare, quòd res illa sit objectivè mala, ergo non laborat ignorantia invincibili illius malitiae objectivæ, tum enim tantum est invincibilis secundum *S. Th. 2. 2. q. 76. a. 2. O*, quando studio superari non potest, potest autem hic studio superari, quia per motiva probabiliora, quæ invenit, potest ignorantiam illam deponere. *Contr. 2 est I.*, Etiam ille, qui sequitur probabiliorem faventem libertati, posset proximè ex motivis probabilibus judicare, quòd res illa sit objectivè mala, uti dicitur à n. 414., Et quamvis id non posset judicare, tamen agnoscat esse certò probabile, quòd res sit objectivè mala, adeoque posset suspendere judicium, atque ita non errare, uti dicitur n. 387. Et præterea, si judicet rem esse objectivè bonam, sicque erret, errat invincibiliter, & non peccat formaliter, ergo: Ratio à priori est, quia licet hoc posset judicare, & sic non errare, tamen ad hoc non tenetur, quia habet motivum prudens aliter judicandi. 2. Quamvis judicaret secundum probabiliora, tamen non judicaret certò, neque elideretur probabilitas judicii oppositi, ergo pergeret invincibiliter ignorare, an objectum sit in se reipsa malum an nò, ergo si amplectatur objectum in se reipsa malum, id per accidens erit, & nascetur ex ignorantia invincibili, possuntque nostræ ignorantiae applicari omnia, quæ pro sua affert *Gonz. c. 3.*

§. VI. Ignorantia invincibilis excusat eum, qui 285
propter motiva probabiliora docet licere sequi opinionem probabilem relictâ probabiliore, uti fatentur *Gonz d. 12. c. 1. Auct. Syn. à n. 95. Estrix in Logistica pag. 234.*; & certum est, alioqui innumeros viros probissimos & Sapientissimos damnamus gravissimi peccati, probatque *Esp. in app. a. 225.*, quia proxima regula operationis honestæ est propria conscientia, quam quis format ex judicio prudente

prudente saltem propter rationes, quas bonâ fide
 judicat firmiores: ergo etiam excusat eum, si secun-
 dùm illam suam doctrinam operetur, & consequen-
 ter etiam excusat quemcumque alium sic operan-
 tem. *Conseq. prob.*, quia talis, qui docet talem praxi-
 licere, putatque hoc esse verum, habet hanc doctri-
 nam tanquàm practicam, directivam, per se inten-
 tivam & causativam praxeos apud se & apud alios.
 ergo si doctrina excusetur, etiam excusabitur praxis
 quia doctrina, si falsa esset, foret longè magis noxia
 quàm hæc vel illa praxis in particulari, & è contrâ
 praxis non excusetur, multò minùs universalis do-
 ctрина approbans, intendens & causans illam praxi-
Conf. nam qui sic docet & judicat licitum esse ope-
 rari secundùm minùs probabilem, potest suadere al-
 teri, ut sic operetur, quia suadet ex prudente dictami-
 ne suæ conscientiæ, concepto ex motivis sibi proba-
 bilioribus; possumque id suadere alteri, quod iudicet
 illi esse licitum, ergo etiam potest sic operari, qui
 suadere est reipsa moraliter operari.

286 *Respondent. 1.* Docentem ideo excusari, quia do-
 cet hoc, quod judicat esse probabilius & reipsa ve-
 rum, è contrâ operantem non excusari, quia ope-
 ratur hoc, quod judicat esse minùs probabile & potest
 falsum. *Contrâ* est, ideo docens excusatur, quia si er-
 ret, errat invincibiliter, cum veritatem, uti in se esse
 rescire non possit, sed idem est de operante, qui no-
 scit de ulla lege obligante se ad sequenda probabili-
 ra, ergo.

287 *Resp. 2.* Possit aliquis invincibiliter judicare &
 consequenter invincibiliter docere, v. g. desiderium
 internum fornicandi non esse peccatum, si nihil ope-
 raretur externè: Item se non peccare, si operaretur
 cum conscientia negativè dubia, & tamen per tale
 desiderium & per operationem cum conscientia
 dubia

dubia peccaret, ergo. *Contrà* est, nam illum desiderantem non peccaturū formaliter, dixi n. 35.; sed nec peccaret operans cum tali dubio, uti rectè *Sanch.* in Decal. l. I. c. 16. n. 18., & certum esse dicit *Cardenas* in 1. crisi d. 78. c. 4., quia reipsa non operaretur cum conscientia dubia, sed supposito illo errore directo, operaretur ex dictamine reflexo invincibiliter formato, quo diceret, licitum est mihi operari cum conscientia, quam hinc & nunc invincibiliter iudico sufficere, atqui sic operor, ergo: vide dicta n. 63.

Resp. 2. Falsitatem ejusmodi dictaminum consistere in hoc, quòd affirmant non dari peccatum formale, ubi peccatum formale datur, & ideo ejusmodi dictamina non excusare: *Contrà* est, nam ad summum dicunt, ibi non dari peccatum formale, ubi peccatum formale daretur, nisi interveniret ignorantia invincibilis, quod verissimum est. 288

§. VII. Qui prudenter operatur, non peccat, 289
sed qui operatur secundum opinionem probabilem, ille prudenter operatur, ergo non peccat. *Min. prob.*
qui operatur secundum rationem firmam & gravem, ille prudenter operatur, quia agit conformiter rationi rectæ, sed qui operatur secundum opinionem probabilem, ille operatur secundum rationem firmam & gravem, ergo. *Conf.* nam opinio, secundum quam operatur, est certò probabilis, & quidem in ordine ad praxin, loquimur enim de opinione practice probabili, ergo praxis illius est rationabilis & prudens. 19a

Respondet Auctor Synop. n. 128., opinionem 290
probabilem tum esse conformem rectæ rationi, quando est vera, aut si sit falsa, quando est conformis rationi in existimatione hominis, qui iudicat illam esse veram & legi æternæ conformem, non autem in existimatione hominis, qui iudicat vel potest iudicare esse

re esse potius falsam ac difformem legi æternæ : hinc dicit etiam *Gonz.* d. 3. à n. 53. & d. 8. §. 4. moti-
vum talis opinionis esse grave & firmum respectu
illorum, qui illi assentiunt tanquam absolutè vero
vel saltem tanquam verisimiliori, non autem respec-
tu aliorum, quibus videtur potius falsum vel minus
verisimile, hi enim illud approbare non possunt in
sensu composito, quòd oppositum agnoscant esse
potius verum & verosimilius, adeoque respectu ho-
rum non est probabile. *Contra* est I., Opinio
adhuc est conformis rectæ rationi, hoc ipso quòd
sciam niti ratione firmâ & gravi, quâ aptus sit mo-
veri vir prudens ad assensum, licet mihi videatur,
quòd pro opposita sit ratio æqualis vel etiam fir-
mior, alioqui quisquis unam opinionem defende-
ret ut probabiliorem, deberet judicare opinionem
oppositam esse improbabilem & difformem rectæ
rationi, quòd est contra sensum omnium sapientum,
& oppositum satis constat ex dictis n. 263. 264. 265.
Possit quis, etiam in sensu composito, quòd agnoscat
oppositum esse probabilius, assentiri, uti ostendetur
à n. 414.; Et quamvis id non posset, etiam non est
opus, uti constabit ex dicendis à n. 387.

291

§. VIII. Deus permittit in rebus incertis illud fa-
cere, quod omnibus bene expensis judicamus esse li-
citur, sed omnibus bene expensis judicamus hoc
esse licitum, quod probabile est esse licitum, ergo
Deus permittit in rebus incertis hoc facere, quod
probabile est esse licitum. *Min prob.*, quia quam-
vis judicemus probabilius esse, quòd sit illicitum,
adhuc tamen manet in nobis hoc iudicium, quòd
probabiliter sit licitum, ideoque me hic & nunc
posse ponere. *Conf.* nam licet aliqui teneant tan-
quam probabilius, quòd B. Virgo sit maculatè con-
cepta, tamen licitè colunt Immaculatam Concep-
tionem

ptionem, uti certum est, cum Ecclesia non tantum
 id permittat, sed etiam præcipiat omnibus, ergo
 talis licet operatur secundum opinionem ipsi minus
 probabilem, ergo & aliàs idem poterit.

¶ IX. Obligatio sequendi opinionem probabi- 292
 liorem inde oriretur, uti volunt adversarii, quia o-
 perans ex probabili esset practicè dubius de honesta-
 te actionis, hoc autem est falsum, nam habet judi-
 cium probabile directum de honestate actionis, &
 licet hoc iudicium omittat, habet ultimum dicta-
 men certum de honestate illius actionis, uti explica-
 bitur à n. 303., ergo.

¶ X. Si sit obligatio sequendi probabiliorem, 293
 nascentur incommoda intolerabilia, nam 1. quisque
 tenebitur ante operationem inquirere, quænam opi-
 nio sit probabilior, rectè enim dicit *Suar.* de cens.
 d. 4. s. 8. n. 15., in debito faciendi, intrinsecè inclu-
 di debitam sciendi, & re ipsa aliàs non sincerè pro-
 cedet cum Deo, sed se exponet periculo violandi jus
 illius; quid autem semper sit probabilius, hoc mo-
 raliter est impossibile aut invenire aut discernere,
 etiam doctis, uti constat ex dictis à n. 50., hinc sa-
 pienter dicit *Suar.* in 1. 2. tr. 3. d. 12. s. 6. n. 8. fore
 onus intolerabile, obligare omnes homines ad con-
 ferendas singulas opiniones. 2. Non licebit Advo-
 cato defendere partem minus probabilem, sicque te-
 nebitur cum labore & sine mercede discutere utrius-
 que partis argumenta, antequam unam possit tue-
 ri: similiter non licebit mihi à Papa petere dispen-
 sationem, ubi mihi probabilius erit eum dispensa-
 re non posse &c., quæ tamen sunt contra sensum &
 praxin communem. 3. Si quis contractum inierit
 vel aliquid suaserit secundum opinionem, quam
 tum putabat probabiliorem, auditâ novâ ratione,
 quæ gravior videbitur, tenebitur rescindere aut

revocare, iterumque occurrente novâ ratione in oppositum, tenebitur redintegrare, ne alteri sit injurius vel malè suasor, & sic in infinitum 4. Scrupulosus, præsertim si sit vir doctus, non poterit sequi judicium Confessarii, imò quivis subditus, cui superior aliquid præcipiet secundùm sententiam sibi probabiliorẽ licitum, si subdito probabilius sit esse illicitum, non poterit obedire, quod admitti non debet, uti à n. 432. ostendetur. 5. Confessarius non poterit contra propriam opinionem, quam probabiliorẽ judicat, absolvere pœnitentem volentem permanere in sua opinione probabili opposita, quod à n. 443. etiam ostendemus esse falsum. 6. Sequetur nos plerumque obligandos ad tutiora, nam si opiniones sint æqualiter probabiles, aut si præponderantia pro una parte non sit magna & notabilis, adversarii docent vel abstinendum esse ab operatione vel sequenda esse tutiora, rarissimè autem agnoscetur talis præponderantia motivi ex una parte, quin intellectus ob motivum grave oppositum fluctuet & prudentissimè formidet de falsitate partis probabilioris; aut saltem difficillimè sciemus, an hæc vel illa præponderantia sit sufficiens; & etiam in hoc dubio erit obligatio sequendi tutiora, sicque passim incidemus in Tutiorismum, cùm tamen, secundùm dicenda à n. 478. certum sit non esse obligationem sequendi tutiora, nisi in quibusdam materiis, de quibus dicam à n. 476. Denique etiam considerandum est, quod dicit Terillus in præfat. ad Reg. morum, nempe Jansenismum esse matrem sententia probabilioris, sic enim non poterant habere melius medium persuadendi aliqua Dei præcepta esse secundùm presentes vires observatu impossibilia: item hoc erat aptissimum medium Sacramenta, præsertim pœnitentia & Eucharistia, reddendi magis odiosa. Hæc ille.

§. XI. In quæstione particulari & dubia, an aliquid faciendum sit sub peccato necne, Item an aliquid faciendum sit sub mortali vel veniali, standum est pro parte benigna, dicendumque non esse peccatum, vel non esse mortale, nisi auctoritas certa aut ratio evidens evincat oppositum, uti ostendetur de poenit., quando de prudentia Confessarii, & hic insinuabitur n. 475., ergo hic multò magis tenendum est in hac universalissima quæstione, quæ est veluti regula pro infinitis aliis, uti optimè expendit *Ess.* 2. 217. & seqq., ubi addit, quòd sententia rigida Adversariorum sit faultrix omnium austeritatum possibilium in opinabilibus, ideoque sit formaliter periculosior quàm benigna, uti eodem n. 475. dicitur.

Respondent I. Doctrinam hoc ipso esse suspectam, quòd benigna sit, cum scriptura & SS. PP. ubique dicant viam ad cælum esse arctam, per dura & aspera eò tendendum. *Nec obstat*, quòd Christus dicat jugum suum esse suave, nam suave non est ex rebus ipsis præceptis, sed tantum, partim ex gratiis & auxiliis divinis, partim ex affectu pio, præsertim dilectionis erga Deum. ita *Eliz.* 1. 6. q. 5. sub finem, & q. 9. §. 6. *Contrà* est, nam Scriptura addit, 1. Jo 5. v. 3. *Mandata ejus gravia non sunt*, & licet carni & sanguini repugnent, sintque importabilia naturæ sibi relictæ, quod tantum volunt Scriptura & PP., tamen nunc per ordinarias etiam Dei gratias portabilia sunt & absolutè levia, maximè secundum illud *S. Aug.* serm. 47. de diversis c. 1. *Quidquid durum est in præceptis, ut sit leve, charitas facit*: si autem esset obligatio, quam asserit *Eliz.*, semper operandi vel secundum sententiam reipsa veram, vel secundum tutiorem, id foret onus intolerabile, uti rectè *Teril.* q. 9. n. 52. & magis declarabitur ad dub. seq.

296 *Resp. 2.* Non spectat ad homines tollere vel per opinationes suas reddere leviora Dei præcepta, aut leges æternas immutare. *Contrà* est, quamvis ad nos non spectet legem illam Dei certam & per se talem tollere, aut per opinationes nostras leviolem reddere, tamen quando dubium est, an lex Dei existat, ad nos spectat prudenter opinari circa illam, & tollere legem, quæ fortè nunc per accidens & ob errorem obligat, vel minorem ejus obligationem ex gravibus fundamentis declarare, juri rectè *Teril.* à n. 58. sic enim *Matt. 23. v. 4.* carpuntur Scribæ & Pharisæi, qui obligationes nimias legum imponebant populo: unde sicuti Deus *Deuter. 2. v. 4.* dixit nihil auferendum à verbo suo, ita dixit nihil addendum, addunt autem sine sufficiente fundamento Adversarii, inducentes legem istam durissimam semper sequendi probabiliora.

297 *Resp. 3.* Homines ob depravationem naturæ & inclinationem ad malum ut plurimum discordare à recta regula, non per excessum sed per defectum, ergo certum periculum est, ne deficiamus laxando, non autem restringendo libertatem: hinc *Arist. 2. Eth. c. 9.* ait, magis recedendum ab eo, ad quod naturâ sumus propensiores. *Contrà* est, nam cum hic sermo sit de ignorantia legum, quæ quamvis sit invincibilis, tamen est pœna peccati, præsumendum non est, quòd natura lapsa invincibiliter ignoret multas leges, ne ex sua culpa reportet commodum: ex adverso potiùs præsumendum est, quòd Deus permittat, ut ipsa invincibiliter sibi imponat plures leges, quàm re ipsa sint, ut ita suum ipsa onus aggraver: & sic legimus, quòd ab initio Ecclesiæ plus fuerit erratum per adjectionem quàm per subtractionem legum, nam multi volebant adhuc servandam legem Mosaicam, alii imponebant leges, quas nec ipsi nec Patres eorum

eorum potuissent ferre, uti habetur *Act. 15. v. 10.* & si attentè consideremus, inveniemus per consuetudinem multa transisse in leges, quæ nec à Deo nec ab Ecclesia præcepta erant, uti communiter docetur de multis abstinentiis & jejuniis: primi etiam hæretici per improbitatem suam communiter nimium restringebant libertatem, quamvis posteriores nimium laxarint: nos tenemus medium, & ne in immensum ultra debitum excrescant leges, de quibus non satis constat, dicimus contra has possidere libertatem: & hanc de benignitate sequenda esse mentem SS. ac Sapientissimorum virorum, ostendimus loco notato de pœnitentia.

§ XII. Secundùm adversarios, ille prudenter operatur, qui operatur secundùm opinionem probabiliorem, sed opinio benigna, dicens licitum esse operari secundùm probabilem, est reipsa probabilior, ergo qui secundùm illam operatur, prudenter operatur: hinc *Moya* de op. prob. q. 6. n. II. sic breviter subdit, *hanc ego amplector, quia probabiliorem iudico, quod proinde qui senserint, tutâ conscientia, juxta communem Theologorum sententiam, amplecti poterunt, & à peccati periculo immunes erunt.*

Respondent. 1. Ille prudenter operatur, qui operatur secundùm opinionem probabiliorem, probabilitate directâ immediatè respiciente honestatem objecti, c, probabilitate tantùm reflexâ immediatè respiciente honestatem formalem actûs, subdist., si illa opinio reflexa sit vera, c, si sit falsa, n. maj., jam verò opinio illa reflexa, quæ dicit licere sequi probabilem relictâ probabiliore, ad summum est probabilior probabilitate tantùm reflexâ, & reipsa est falsa, ergo secundùm eam illicitum est operari, etiam illi, qui per errorem invincibilem sentit & docet illam suam opinionem reflexam esse probabiliorem & veram, ita

ita *Auctor Syn.* n. 123. *Contra* est 1. quando honestas objecti, prout in se est, dignosci non potest, uti contingit in casu opinionum tantum probabilium, necesse est & sufficit operari secundum dictamen immediate respiciens solam honestatem formalem actus, cum enim ad honeste operandum requiratur certitudo de honestate operationis. uti dictum est à n. 46., nec possit haberi certitudo de honestate objectiva, necessarium est & sufficit haberi certitudinem de honestate formali operationis, quæ haberi non potest per iudicium directum, quia oppositum semper manebit probabile, ergo per solum reflexum. 2. Opinionem nostram reflexam, quam Adversarii dicunt falsam, nos iudicamus omnino probabiliorum & veram, ergo prudenter facimus nos conformando huic nostro iudicio, imò ad hoc tenemur secundum principia Adversariorum: quod si error invincibilis excuset ita sentientem & docentem, etiam excusat practicantem, uti dictum est à n. 285.

300 *Resp.* 2. Sententiam suam esse nostram probabiliorum, ita *Gonz.* d. 13. c. 2. *Contra* est, nam ex dictis n. 269. constat benignam esse ab extrinseco & ex auctoritate probabiliorum, rationes verò pro hac etiam sunt firmiores, uti patebit consideranti allatas & pro contraria sententia afferendas à n. 319., ubi ostendimus eas vel evidenter retorqueri vel longè facilius solvi. Ex dictis,

301 §. XIII. *Inferitur* 1. licitum esse operari secundum probabilem, licet evidens sit oppositam esse probabiliorum, uti habet communis cum *Illf.* d. 1. contra *Gonz.* d. 3. c. 1. *Ess.* a. 153. & seqq. *Terill.* q. 1. n. 7., manent enim rationes positæ. 2. Licitum esse cuiusvis, consulere plures homines, qui habentur communiter probi & docti, inquirendo, an fortè inventurus sit aliquem se probabiliter excusantem,

tem, v. g. ab obligatione restitutionis, si enim huic proposuerit rationes oppositas aliorum, & hic eas maturè considerarit, ac censeat non esse convincentes, nec elidere certam probabilitatem suæ sententiæ, consulens tutò sequatur hunc, uti docent *Sanch.* in Decal. l. 1. c. 9 n. 24. *Zumel. Castrop. Tapia. Bress. Pasq. Verric. Candid.* & alii cum *Moya* q. 4. n. 17. & cum *Carden.* d. 57. n. 88.; Ratio est, quia talis consulens utitur jure suo, & cum post inquisitam veritatem non reperiat certitudinem contra se sed motiva gravia pro se, prudenter sibi format dictamen, quod secundum hæc licitè operetur.

Q. 42. *An licitum sit sequi minus probabilem, 302 non tantum in materia juris positivi humani, sed etiam juris Divini & naturalis. R.*

Aliqui admittunt licitum esse sequi minus probabilem in materia juris positivi humani, quia putant Legislatores humanos tum nolle, ut obliget sua lex, quando pro non existentia illius est opinio probabilis; sed dicendum est licere etiam in materia juris Divini & naturalis, nam nec Deus nec natura nos in simili casu ignorantia invincibilis obligare censeantur, & rationes, quas à n. 268. attulimus, æqualiter valent de omni materia: denique pleraque argumenta, quæ isti uctores contra materiam juris Divini aut naturalis afferent, facile retorquebuntur contra materiam juris humani, uti patebit ex dicendis à n. 319., v. g. si quis in materia juris humani possit ex fide operari & rectè sibi formare conscientiam secundum minus probabilem ex vi judicii reflexi contra iudicium suum directum probabilius, idem poterit in materia juris Divini & naturalis: Item, si non sit contra reverentiam Legislatoris humani, quamvis hic & nunc dicam, licet ex vi judicii directi